

JACEK GOŁACZYŃSKI

Uniwersytet Wrocławski

Jurysdykcja w sprawach dotyczących praw rzeczowych oraz statut rzeczowy w prawie wspólnotowym na przykładzie prawa upadłościowego

1. Jurysdykcja

Rozporządzenie z 22 grudnia 2000 r. nr 44/2001 o jurysdykcji i uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Bruksela I) przewiduje reguły jurysdykcyjne w sprawach, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomości. Waga tych spraw i ich powiązanie z obszarem państwa członkowskiego położenia nieruchomości powoduje, że rozporządzenie przewiduje w tym przypadku nawet jurysdykcję wyłączną. W szczególności sprawy, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach oraz najem lub dzierżawa nieruchomości należą do jurysdykcji sądów państwa członkowskiego, w którym nieruchomość jest położona.

Należy rozważyć, jakie prawo będzie właściwe dla oceny, czy dane prawo podmiotowe ma charakter rzeczowy. Problem w tym, że prawo krajowe państw członkowskich może inaczej definiować prawo rzeczowe. Przykładowo w prawie polskim mamy *numerus clausus* praw rzeczowych i do nich zalicza się własność, użytkowanie wieczyste i ograniczone prawa rzeczowe, czyli zastaw, hipotekę, służebności i użytkowanie. W prawie obcym najczęściej nie występuje użytkowanie wieczyste, a charakter rzeczowy mają prawo zabudowy czy dzierżawa wieczysta¹. Natomiast na potrzeby rozporządzenia Bruksela I prawa rzeczowe na nieruchomościach oraz najem i dzierżawa podlegają interpretacji autonomicznej. Mianowicie prawo rzeczowe to takie, które jest skuteczne *erga omnes*. Europejski

¹ Tak w prawie holenderskim.

Trybunał Sprawiedliwości podkreśla przy tym, że dla zastosowania tej podstawy jurysdykcji nie wystarczy, aby powództwo dotyczyło prawa rzeczowego na nieruchomości lub pozostawało z nią w związku; konieczne jest, aby powództwo opierało się na prawie rzeczowym i nie wynikało ze stosunku obligacyjnego². W innym wyroku Trybunał przyjął, że tą regułą jurysdykcji nie są objęte np. powództwa o rozwiązanie umowy sprzedaży nieruchomości i odszkodowanie z powodu tego rozwiązania³. Trybunał także orzekł, że nie podlega art. 22 pkt 1 zd. 1 powództwo o uznanie za bezskuteczną wobec powoda czynności obejmującej rozporządzenie prawem rzeczowym na nieruchomości, dokonanej przez pozwanego dłużnika z pokrzywdzeniem powoda będącego wierzycielem, oraz powództwo o odszkodowania z tytułu nieosiągnięcia pożytków z mieszkania po przeniesieniu własności, które to przeniesienie zostało uznane za nieważne⁴. W końcu przyjmuje się, że ta podstawa jurysdykcji nie dotyczy powództwa o odszkodowania z tytułu szkody wyrządzonej w nieruchomości czynem niedozwolonym⁵.

Natomiast pojęcie „najem i dzierżawa” obejmuje każde oddanie nieruchomości do używania na określony czas, o ile wynika z tego dla uprawnionego określone roszczenie prawne. Konieczne jest, aby owo oddanie stanowiło zasadniczy cel gospodarczy danej umowy.

Należy także pamiętać, że rozporządzenie Bruksela I przewiduje dodatkową podstawę jurysdykcji w przypadku, gdy umowa najmu lub dzierżawy nieruchomości została zawarta w celach prywatnych na okres do sześciu kolejnych miesięcy, przy czym najemca jest osobą fizyczną oraz zarówno on, jak i właściciel mieszkają w tym samym państwie członkowskim, wówczas również sądy państwa, w którym pozwany ma miejsce zamieszkania, są właściwe do orzekania. W tym ostatnim wypadku przepis ten zostanie wyłączony przez art. 6 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie europejskiego nakazu zapłaty, które przewiduje nawet w powyższej sprawie jurysdykcję państwa członkowskiego, na terytorium którego konsument ma miejsce zamieszkania lub stałego pobytu.

2. Statut rzeczowy

Istotne znaczenie dla ustalenia prawa właściwego dla praw rzeczowych w Unii Europejskiej ma rozporządzenie Rady Wspólnot z 29 maja 2000 r. o międzynarodowym postępowaniu upadłościowym. Rozporządzenie jest efektem wie-

² Wyrok z 17.05.1994 w sprawie Webb przeciwko Webb, C-294/92.

³ Wyrok ETS z 5.04.2001 r. w sprawie C-518/99 Gaillard przeciwko Chekili, Slg.2001, I-2771.

⁴ Wyrok ETS z 9.06.1994 r. w sprawie C-292/93 Lieber przeciwko Goetz, Slg. 1994, I-2535.

⁵ Tak K. Weitz, [w:] *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, red. A. Wróbel, Warszawa 2004, s. 537.

loletnich prac nad stworzeniem regulacji międzynarodowego postępowania upadłościowego w Unii Europejskiej, a wcześniej Wspólnot Europejskich.

Można jedynie przypomnieć, że już w 1995 r. podpisano Konwencję o postępowaniach upadłościowych, ale nie weszła w życie z powodu braku jej ratyfikacji przez Wielką Brytanię. Dopiero w 1999 r. powołano grupę *ad hoc* (złożoną zresztą z twórców wymienionej konwencji), która kontynuowała prace nad konwencją. Niemcy i Finlandia zaproponowały jednak, aby zamiast konwencji dotyczącej międzynarodowego prawa upadłościowego wydać rozporządzenie. Efektem tych starań jest właśnie rozporządzenie Rady nr 1346/2000 o międzynarodowym postępowaniu upadłościowym (Dz.U. EU L 160).

Należy odnotować, że omawiane rozporządzenie, mimo jego tytułu, nie tworzy ujednoliconych reguł merytorycznych czy procesowych dotyczących międzynarodowego postępowania upadłościowego. Postępowanie to nadal podlega regulacji prawa krajowego państw członkowskich. Rozporządzenie ma zastosowanie zatem jedynie do sytuacji, gdy skutki niewypłacalności dłużnika wykraczają poza granice jednego kraju, czyli ze względu na prowadzenie przez dłużnika działalności gospodarczej w więcej niż jednym państwie, czy położenie majątku dłużnika w więcej niż jednym państwie, czy też, w końcu, ze względu na domicyl wierzycieli w więcej niż jednym państwie.

Upadłość transgraniczna powoduje wiele problemów. W szczególności chodzi o: ustalenie jurysdykcji, skutki upadłości dłużnika w jednym państwie dla jego sytuacji w innym państwie, skutki ustanowienia syndyka w jednym państwie dla możliwości dokonywania przez niego działań w innym państwie, skład masy upadłości powinien obejmować majątek dłużnika w państwie ogłoszenia upadłości, czy także w innych państwach, i jakie prawo jest właściwe dla oceny stosunków prawnych, których stroną jest upadły, oraz praw podmiotowych przysługujących mu za granicą⁶. Prawo krajowe zawiera normy mające na celu rozwiązywanie powyższych problemów, ale oczywiście normy te mają zasięg ograniczony do terytorium tego państwa. Mianowicie prawo polskie w ustawie z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze także przewiduje takie przepisy. Nie określa ona jednak skutków ogłoszenia upadłości powstających w innych państwach. W związku z tym regulacje krajowe, i tak czyni to polskie Prawo upadłościowe i naprawcze, stosuje w takich wypadkach zasadę terytorialności, czyli że skutki ogłoszenia upadłości ograniczają się do terytorium państwa, w którym ogłoszono upadłość, tzn. że np. masa upadłości obejmuje tylko majątek położony w kraju wszczęcia postępowania upadłościowego. Tak też uregulowano tę kwestię w starym prawie upadłościowym⁷.

⁶ W. Siedlecki, *Glosa do wyroku Sądu Wojewódzkiego w Gdańsku z 29.07.1959 r.*, poz. 179/59, OSPiKA 1960, poz. 178.

⁷ M. Allerhand, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 1991. Istnieje także pogląd, że ogłoszenie upadłości za granicą nie wywiera skutków na obszarze Polski, chociaż SN w wyroku

W doktrynie prezentowany jest także odmienny pogląd opowiadający się za zasadą uniwersalności. Zakłada ona, że masa upadłości obejmuje majątek dłużnika położony w państwie, w którym ogłoszono upadłość, a także w każdym innym. W końcu prezentowana jest koncepcja mieszana, ograniczająca majątek wchodzący w skład masy upadłości do ruchomości, wierzytelności i praw położonych w państwie ogłoszenia upadłości oraz tylko ruchomości i praw (bez wierzytelności) położonych w innych państwach⁸.

Tylko ogólnie należy wskazać, że rozporządzenie dotyczy postępowań upadłościowych rozumianych zgodnie z art. 1 ust. 1 jako zbiorowe postępowania związane z niewypłacalnością, która powoduje całkowitą lub częściową utratę przez dłużnika prawa zarządu i rozporządzania swym majątkiem oraz powołanie zarządcy. Oczywiście pojęcie „postępowanie upadłościowe” znane prawu polskiemu nie jest tożsame z podobnymi pojęciami znanymi prawu angielskiemu – „insolvency proceedings” i niemieckiemu – „Insolvenzverfahren”. Obecnie postępowanie upadłościowe oznacza w prawie polskim zarówno postępowanie zmierzające do likwidacji majątku dłużnika, jak i do zawarcia układu. Przesłanką kwalifikacji tego postępowania jako upadłościowego jest według rozporządzenia niewypłacalność dłużnika. Niewypłacalność zaś podlega ocenie przez prawo wewnętrzne danego państwa członkowskiego, którego sąd bada przesłanki upadłości dłużnika. Można zatem twierdzić, że rozporządzenie nie wprowadza jednolitego określenia pojęcia „niewypłacalności”. Dlatego na gruncie prawa polskiego może powstać pytanie, czy postępowanie naprawcze może być zaliczone do zakresu rozporządzenia, zgodnie z art. 1 ust. 1 rozporządzenia, skoro art. 494 ust. 1 Prawa upadłościowego i naprawczego nie przewiduje „niewypłacalności” jako przesłanki wszczęcia tego rodzaju postępowania. Przesłanką jest bowiem samo zagrożenie niewypłacalnością.

Należy także zauważyć, że definicja z art. 1 ust. 1 postępowania upadłościowego nie zawiera w sobie przesłanki – likwidacji majątku dłużnika – i dlatego uznaje się, że takim postępowaniem może być zarówno postępowanie upadłościowe w celu likwidacji majątku, jak i w celu zawarcia układu, a nawet naprawcze (z wcześniejszym zastrzeżeniem)⁹.

Z przepisów rozporządzenia można wywnioskować istnienie dwóch podstawowych postępowań upadłościowych. Postępowanie główne, uregulowane

z 3.06.1987 r. (ICR 129/87 PiP 1989, nr 7, s. 147) opowiedział się za skutecznością ogłoszenia upadłości za granicą także w Polsce (zasada uniwersalności).

⁸ J. Brol, *Z problematyki międzynarodowych aspektów upadłości i postępowania upadłościowego*, PPG 1998, nr 12, s. 14.

⁹ Tak M. Glicz, *Prawo upadłościowe Unii Europejskiej*, PPH 2003, nr 11, s. 29; W. Klyta, *Europejskie międzynarodowe prawo upadłościowe*, „Rejent” 2004, nr 3–4, s. 170; A. Jakubecki, *O naturze głównego i terytorialnego postępowania upadłościowego w prawie upadłościowym Unii Europejskiej*, [w:] *Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana*, Kraków 2005, s. 613, 616.

w art. 3 rozporządzenia ma charakter uniwersalny, ponieważ obejmuje majątek dłużnika znajdujący się we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej. Natomiast postępowanie terytorialne polega na tym, że jego skutki ograniczają się do terytorium państwa członkowskiego, w którym ogłoszono upadłość. W niniejszym opracowaniu zostanie omówione jedynie statut rzeczowy jedynie w postępowaniu głównym.

Jurysdykcję w sprawach dotyczących wszczęcia postępowania upadłościowego mają sądy państwa członkowskiego, w którym znajduje się ośrodek głównych interesów dłużnika (art. 3 ust. 1). I właśnie ten przypadek postępowania oznacza się terminem głównego postępowania upadłościowego.

Ogłoszenie upadłości dłużnika w jednym państwie członkowskim Unii Europejskiej podlega uznaniu w pozostałych państwach członkowskich nawet wówczas, gdy upadłość tego dłużnika w danym państwie członkowskim jest wyłączona (np. w art. 1 Prawa upadłościowego i naprawczego można ogłosić upadłość jedynie wobec przedsiębiorcy).

Uznanie obejmuje nie tylko samo orzeczenie o ogłoszeniu upadłości, ale także całe postępowanie upadłościowe, a zatem również orzeczenia i czynności podejmowane w jego toku. Odmowa uznania może nastąpić wyłącznie z przyczyn określonych w art. 26, czyli każde państwo członkowskie może odmówić uznania postępowania wszczętego w innym państwie członkowskim albo wykonania wydanego w jego toku orzeczenia, jeśli uznanie to lub wykonanie prowadziłoby do rezultatu, który pozostaje w oczywistej sprzeczności z jego porządkiem publicznym, szczególnie zaś z jego podstawowymi zadaniami lub konstytucyjnie zagwarantowanymi prawami i wolnościami jednostki. Uznanie i wykonanie dotyczy zarówno postępowania głównego, jak i terytorialnego. Postępowanie główne jest uznane *ex lege* i powoduje, że upadłość wywołuje skutki prawne także w innych państwach członkowskich według prawa państwa wszczęcia postępowania upadłościowego (*lex concursus*), o ile rozporządzenie nie stanowi inaczej oraz dopóki w tym państwie nie zostanie wszczęte postępowanie terytorialne, o którym mowa w art. 3 ust. 2. Skutki postępowania terytorialnego nie mogą być także kwestionowane w innych państwach członkowskich, chociaż wprowadzono inne ograniczenia uznania niż w przypadku skutków postępowania głównego. W szczególności chodzi o to, że ograniczenie praw wierzycieli, polegające np. na odroczeniu płatności, zwolnieniu z długu w wyniku postępowania z art. 3 ust. 2 (postępowania terytorialnego), co do majątku znajdującego się na terytorium innego państwa członkowskiego wywiera skutek tylko w odniesieniu do wierzycieli, którzy wyrazili na to zgodę.

Ważne odstępstwa od zasady *lex concursus* wynikają z art. 5–15 rozporządzenia. Przepisy te mają charakter kolizyjny i w odmienny sposób wskazują prawo właściwe dla pewnych sytuacji. Mianowicie w przypadku, gdy osoby trzecie mają prawo do rzeczy, to otwarcie postępowania upadłościowego nie może wyrzucić skutku na prawa wierzycieli do rzeczy, których właścicielem jest dłużnik a które

znajdują się na terytorium innego państwa niż to, w którym otwarto postępowanie upadłościowe. Rozporządzenie stanowi także, że prawo wpisania do rejestru publicznego, które jest skuteczne wobec osób trzecich, zgodnie z treścią którego można uzyskać prawo do rzeczy, jest w rozumieniu rozporządzenia prawem do rzeczy, czyli np. prawo wpisu do księgi wieczystej na podstawie art. 16 ust. o księdze wieczystej i hipotece.

W przypadku sprzedaży z zastrzeżeniem prawa własności to zgodnie z art. 7 rozporządzenia otwarcie postępowania upadłościowego przeciwko kupującemu nie narusza praw sprzedającego wynikających z umowy sprzedaży z zastrzeżeniem prawa własności, jeżeli rzecz ta znajduje się w momencie otwarcia postępowania upadłościowego na terytorium innego państwa członkowskiego. W takim przypadku w stosunku do rzeczy sprzedanych z zastrzeżeniem prawa własności zastosowanie będą miały zasady przewidziane dla praw rzeczowych ograniczonych, czyli łącznik położenia rzeczy na terytorium danego państwa (*lex rei sitae*). Inaczej jest w przypadku, gdy nastąpiło ogłoszenie upadłości sprzedającego (art. 7 ust. 2), i wówczas otwarcie głównego postępowania upadłościowego w jednym z państw członkowskich po dostarczeniu kupującemu rzeczy sprzedanej z zastrzeżeniem prawa własności nie powoduje rozwiązania czy wygaśnięcia umowy. Jednocześnie kupujący nie jest pozbawiony prawa nabycia na własność rzeczy, nawet wówczas gdy rzecz ta znajdowała się na terytorium innego państwa członkowskiego w momencie otwarcia postępowania upadłościowego.

Prawo właściwe dla umów mających za przedmiot nieruchomości normuje art. 8 rozporządzenia. Chodzi tu jednak wyłącznie o umowy dotyczące nabycia oraz korzystania z nieruchomości. Będą one podlegały wyłącznie prawu państwa, w którym nieruchomość się znajduje. Rozporządzenie nie odsyła zatem w tym przypadku do ogólnych norm kolizyjnych rozporządzenia, czyli do *lex concursus*, a tworzy własną normę (*lex rei sitae*), która zresztą odpowiada regulacji konwencji rzymskiej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych z 1980 r. (art. 4 ust. 3). Przepis art. 8 rozporządzenia odnosi się zatem np. do umów nabycia nieruchomości, najmu, dzierżawy, leasingu, timesharingu.

W polskim prawie prywatnym międzynarodowym największą rolę przy określaniu statutu rzeczowego odgrywa obecnie łącznik miejsca położenia przedmiotu praw rzeczowych i posiadania. W prawie obcym jest podobnie, choć sporadycznie, w nielicznych systemach prawnych zachowano do dzisiaj rozwiązanie szeroko rozpowszechnione w XIX, przewidujące rozczłonkowanie statutu rzeczowego w zależności od tego, czy chodzi o ruchomości, czy o nieruchomości. Tradycyjnie przyjmowano więc, że prawa rzeczowe i posiadanie na nieruchomościach podlegały prawu miejsca położenia nieruchomości (*legis rei sitae*), prawa rzeczowe zaś i posiadanie na ruchomościach prawu wskazanemu za pośrednictwem łącznika personalnego związanego z osobą uprawnionego z tytułu prawa rzeczowego (lub związanego z osobą posiadacza)¹⁰. Właściwość prawa w zakresie praw rzeczowych

¹⁰ M. Pazdan, *Parwo prywatne międzynarodowe*, Warszawa 2000, s. 174–175.

wych i posiadania w polskiej ustawie z 1965 r. została uregulowana syntetycznie poprzez wskazanie jako miarodajnego w tym zakresie prawa miejsca położenia przedmiotu praw rzeczowych lub posiadania (*lex rei sitae*). Również umowy dwustronne podpisane przez Polskę wskazują jako prawo właściwe dla praw rzeczowych na nieruchomościach prawo miejsca położenia nieruchomości.

Należy też stwierdzić, że w odróżnieniu od prawa polskiego rysuje się tendencja do regulowania w ustawach kolizyjnych problematyki praw rzeczowych w sposób bardziej szczegółowy. Zasada właściwości *legis rei sitae* w odniesieniu do praw rzeczowych nie jest i nie powinna być podważana. Jednak można jeszcze zaobserwować, w odniesieniu do praw na rzeczach ruchomych, zasadę *mobilia personam sequuntur*, która sporadycznie występuje w niektórych ustawach kolizyjnych (np. w art. 11 k.c. argentyńskiego, art. 8 § 1 przepisów wprowadzających k.c. brazylijski)¹¹.

Przepis art. 24 § 1 ustawy z 1965 r. – prawo prywatne międzynarodowe stanowi mianowicie, że: „własność i inne prawa rzeczowe podlegają prawu państwa, w którym znajduje się ich przedmiot”. Przepis art. 24 § 3 zaś nakazuje zasadę tę odpowiednio stosować do posiadania. Niezależnie zatem od tego, czy przedmiotem prawa rzeczowego lub posiadania jest nieruchomość czy ruchomość właściwe, będzie w tym przypadku miejsce położenia rzeczy. Jeżeli przedmiotem prawa rzeczowego jest dobro niebędące rzeczą, właściwe jest prawo miejsca położenia owego dobra.

Wracając do rozporządzenia, na uwagę zasługuje, że odmiennie uregulowano wpływ upadłości na prawa podlegające wpisom do rejestrów (np. rejestru statków, ksiąg wieczystych). W tych przypadkach kwestie normuje art. 11. Przewiduje on, że skutki upadłości w stosunku do takich praw określa się na podstawie prawa państwa, w którym prowadzony jest rejestr. Oczywiście celem tego przepisu jest ochrona rejestrów przed dokonywaniem innych niż przewidziane w danym państwie członkowskim wpisów¹². Jednakże, w odniesieniu do umów dotyczących nieruchomości bądź innych rzeczy, które podlegają wpisowi do rejestru (np. statków), przewidziano w art. 14, że skutki odpłatnego nabycia takich rzeczy przez osobę trzecią po ogłoszeniu upadłości określa się według prawa państwa położenia wierzytelności lub według prawa państwa położenia rejestru. Dotyczy to np. innych rzeczy lub praw podlegających wpisowi do publicznego rejestru, z tym że chodzi tu o takie papiery wartościowe, dla których istnienia wymagany jest wpis do rejestru określonego przepisami prawa. Nie odnosi się to zatem do papierów wartościowych, które pozostają poza publicznym obrotem, bo do ich istnienia nie jest potrzebny wpis do rejestru.

W prawie polskim inaczej uregulowano kwestie prawa właściwego dla praw rzeczowych w prawie lotniczym i kodeksie morskim. Mianowicie według art. 10

¹¹ J. Górecki, *Uwagi do projektu ustawy prawo prywatne międzynarodowe (art. 38–41 prawo rzeczowe)*, niepublikowane.

¹² M. Glicz, *op. cit.*, s. 33.

pr. lotn.: „prawa rzeczowe na statku powietrznym oraz na znajdujących się na nim rzeczach ocenia się według prawa państwa przynależności statku”. Natomiast art. 17 ust.1 pr. lotn. stanowi, że: „przynależność statku powietrznego określa się zależnie od tego, w którym państwie został on wpisany do rejestru państwowego” (*lex libri sitae*).

Na uwagę zasługuje także propozycja regulacji tej kwestii w projekcie ustawy – prawo prywatne międzynarodowe. W art. 39 § 1 powtórzono bowiem zasadę *lex rei sitae* (własność i inne prawa rzeczowe podlegają prawu państwa, w którym znajduje się ich przedmiot). § 2. Nabycie i utrata własności, jak również nabycie i utrata oraz zmiana treści lub pierwszeństwa innych praw rzeczowych, podlegają prawu państwa, w którym przedmiot tych praw znajdował się w chwili, gdy nastąpiło zdarzenie pociągające za sobą wymienione skutki prawne. W art. 40 przewidziano łącznik *lex libri sitae* dla praw rzeczowych na statkach powietrznych i wodnych oraz na pojazdach szynowych (podlegają one prawu państwa, w którym wpisane są do rejestru, a w razie braku wpisu – prawu państwa macierzystego portu, stacji lub innego podobnego miejsca).

W końcu należy także zasygnalizować, zgodnie z art. 15 rozporządzenia, że postępowanie upadłościowe ma wpływ na inne toczące się postępowania, odnoszące się do przedmiotu albo prawa wchodzącego w skład masy upadłości. Wpływ ten będzie oceniany według prawa państwa członkowskiego, w którym toczy się postępowanie upadłościowe (*lex fori concursus*).

Właściciel, który rzecz wprowadza na obszar danego państwa dobrowolnie, poddaje się ustawodawstwu tam obowiązującemu w odniesieniu do praw rzeczowych. W konsekwencji, jeśli rzecz znalazła się na pewnym terytorium wbrew woli właściciela, prawo tam obowiązujące nie może mieć do niej zastosowania¹³.

Oczywiście nie ma problemów z ustaleniem położenia nieruchomości. Natomiast wątpliwości mogą powstać przy oznaczaniu położenia rzeczy ruchomej. W tym ostatnim wypadku zwykle przyjmuje się, że miejscem położenia rzeczy jest jej rzeczywiste położenie (*situs naturalis*). Zbędne jest tutaj dla oznaczenia miejsca położenia rzeczy stałe usytuowanie rzeczy w jednym miejscu czy trwałości położenia. Przejściowe nawet położenie jest także traktowane jako położenie w rozumieniu art. 24 ustawy z 1965 r. – prawo prywatne międzynarodowe.

Łącznik *situs rei* może jednak okazać się nieprzydatny w przypadku rzeczy w transporcie (*res in transitu*), co może mieć także znaczenie przy upadłości transgranicznej. W niektórych systemach prawnych określa je sam ustawodawca. W prawie polskim, tak jak w większości systemów prawnych, brak rozstrzygnięcia ustawowego. Oczywiście doktryna prawa prywatnego międzynarodowego podejmowała próby rozstrzygnięcia tego zagadnienia. Można wy-

¹³ E. Drozd, *Nabycie i utrata praw rzeczowych na rzeczy ruchomej w prawie prywatnym międzynarodowym*, Kraków 1997, s. 5.

różnić różne poglądy. Są to propozycje poddania praw rzeczowych na rzeczach w transporcie:

- a) prawu miejsca wysłania (*legi loci expeditionis*)¹⁴,
- b) prawu miejsca przeznaczenia (*legi loci destinationis*)¹⁵,
- c) prawu państwa, do którego należy środek transportu, w stosunku do towarów przewożonych na statkach morskich lub powietrznych,
- d) prawu obowiązującemu w siedzibie sądu rozstrzygającego spór (*legi fori*),
- e) prawu aktualnego miejsca położenia rzeczy (aktualnej *legi rei sitae*)¹⁶,
- f) prawu wybranemu przez strony (*legi voluntatis*), przy zastrzeżeniu jednak, iż wybrane może być zasadniczo bądź prawo miejsca wysłania, bądź prawo miejsca przeznaczenia, a prawo państwa tranzytowego jedynie wówczas, gdy wskutek dokonania czynności rzecz miałaby wejść do obrotu w tym państwie¹⁷.

Prezentowane są także koncepcje kompromisowe, mające na celu określenie pola działania różnych powiązań (np. miejsca wysłania i miejsca przeznaczenia) dochodzących do głosu obok siebie w zakresie z góry ustalonym.

Według rozporządzenia zagadnienie rzeczy w transporcie będzie podlegało jednak regulacji art. 7 ust. 1 i 2 rozporządzenia, czyli zgodnie z zasadą *lex rei sitae*.

Projekt ustawy prawo prywatne międzynarodowe zakłada także regulację rzeczy w transporcie. Na przykład w artykule 41 przyjmuje się, że prawa rzeczowe na rzeczach w transporcie podlegają prawu państwa, z którego rzeczy wysłano, chyba że z okoliczności wynika, iż są one powiązane ściślej z prawem innego państwa. Stosuje się wówczas prawo tego innego państwa.

¹⁴ E. Drozd, *Kolizyjna problematyka rzeczy w transporcie*, KSP 1979, R. XII, s. 53.

¹⁵ W. Ludwiczak, *Międzynarodowe prawo prywatne*, Poznań 1996, s. 184.

¹⁶ J. Kosik, *Zagadnienia prawa rzeczowego w prawie prywatnym międzynarodowym 1965 r.*, Warszawa 1976, s. 39.

¹⁷ E. Drozd, *Kolizyjna problematyka...*, s. 58.